

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 50 (1305) 14 СНЕЖНЯ 2016 г.

99 гадоў таму назад прайшоў Першы Ўсебеларускі Кангрэс

Першы Ўсебеларускі кангрэс - праводзіўся з 18 (5) снежня 1917 года ў Менску Вялікай беларускай радай. Паседжанні адбываліся ў перыяд 18-30 (5-17) снежня 1917 года з матэрыяльнай падтрымкай Народнага камісарыту РСФСР. З'езд сабраў шматлікіх беларускіх палітычных дзеячоў, якія прадстаўлялі наступныя губерні: Менскую, Магілёўскую, Віцебскую, Смаленскую, Гарадзенскую. Таксама

Дэлегаты Кангрэсу. Злева направа: сядзяць, першы рад: 1. Язэп Мамонька, 2. Ігнат Дварчанін, 3. Лявон Дубейкаўскі, 4. ?, 5. Язэп Лёсік, 6. Язэп Варонка, 7. Язэп Дыла, 8. ?, 9. Кірпрыян Кандратовіч, 10. Сымон Рак-Міхайліўскі, 11. Палута Бадунова, 12. Іван Краскоўскі, 13. В. Муха. Стаяць, першы рад: 6. Ч. Бедулянка, 7. Антон Лявіцкі (Ядвігін III), 8. Паўліна Мядзёлка, 16. Людвіка Сівіцкая (Зоська Верас), 17. Альесь Чарвякоў. Стаяць у другім радзе чацвёрты злева Аляксандр Астрамович (Андрэй Зянон). Усіх вышэй Фелікс Галавач". Паводле Зоські Верас.

на з'езд прыбылі прадстаўнікі беларускамоўных паветаў Коўенскай і Віленскай губерні.

Да 27 (14) снежня было зарэгістравана 1872 дэлегаты прычым 1167 з правам голосу, а 705 з дарадчым голосам. У большасці настаўнікі, вайскоўцы і чыноўнікі. Старшынём

з'езду быў абраны кіраўнік Беларускай вайсковай рады Ян Серада.

Кангрэс ухвалиў шэраг момантаў, між іншым абвясціў права беларускага народа на незалежнасць і самавызначэнне, а таксама прыняцце дэмакратычнай форму ўраду. Пад-

ў складзе дэмакратычнай Рады.

Кангрэс выбраў Раду Кангрэсу, у склад якой уваішоў 71 прадстаўнік розных палітычных партый.

У ночы з 30 (17) снежня на 31 (18) снежня 1917 года будынак, у якім праходзіў Кангрэс быў атаконы бальшавікім атрадамі. У зал паседжання ўвайшлі народны камісар ўнутраных спраў Рэзанскі разам з кіраўніком горада Міхailam Kryvashzim і паведамлі пра распуск з'езду і арышт презыдыюму. У залу ўрываюцца ўзброеные салдаты Першага Менскага пяхотнага палка начапе з прарашчыка Рамнёвым. Прэзыдыюм акружаны. У зале распачынаецца пабудова барыкадаў, кулачных баі. Аднак нягледзячы на гэта прэзыдыюм быў арыштаваны і накіраваны ў Савет народных камісараў, дэлегаты з'езду разагнаны.

Рада Кангрэсу ўжо нелегальная сабралася на наступны дзень. Пайшлі палітычныя працэсы, якія закончыліся 25-м сакавіком.

Вікіпедыя.

ISSN 2073-7033

9 772 073 703 003 >

час паседжання можна было заўважыць розніцу ў палітычных поглядах паміж дэлегатамі з заходу і ўсходу Беларусі. І калі першыя казалі пра будзь-якую форму аўтаноміі альбо незалежнасць краіны, то другія бачылі будучыню Беларусі

Вікіпедыя.

220 гадоў з дня нараджэння Тамаша Зана

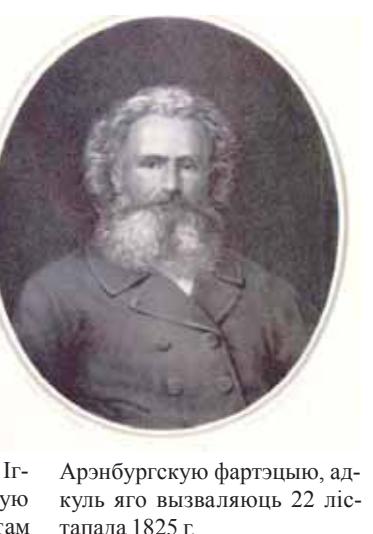
Тамаш ЗАН (21 снежня 1796, в. Мясата Ашмянскага павета Віленскай губерні, цяпер Маладзечанскі раён, Менская вобласць - 19 ліпеня 1855, маёнтак Кахачын за 39 км ад Орши, Сенненскі павет, Магілёўская губерня) - удзельнік вызвольнага руху, даследнік прыроды, літаратар, музеязнавец, геолаг, даследнік прыродных багасцяў Урала. Адзін са стваральнікаў таварыства філаматаў, стваральнік таварыства прамысловіст, рэарганізаванага пазней у таварыства філарэтаў; сябтар Адама Міцкевіча і Яна Чачота. Кіраўнік першых рэвалюцыйных арганізацый на Беларусі і Літве. Адыграў значную ролю ў развіцці новага літаратурнага кірунку - рэвалюцыйнага рамантызму. Першым з кола віленскіх паэтаў прызнаў беларускую народную творчасць за адзін з найгалоўнейшых раздзелаў сваёй паэтычнай прарамі.

Бацька Тамаша - Караль Зан - атрымаў у спадчыну ўладанні ў Радашковічах. Удзельнічая ў паўстанні Тадэвуша Касцюшкі і пасля яго здушэння вярнуўся дамоў, але з пачаткам рэпресій у дачыненні да паўстанцаў уцякае пад Караваеўцем. Воляй лёсу цяжарная

жонка Кацярына з першым сынам Вінценцам застоеща ў вёсцы Мясаце, дзе 21 снежня 1796 года нарадзіўся Тамаш Зан.

Неўзабаве маці адвозіць юнага Тамаша да сваіх бацькоў у мястэчка Узда, дзе ўладкоўвае яго ў парафіяльную школу, аднак пасля смерці сваіго дзеда разам з баўбуляй ізноў вяртаецца ў Вязынь. Праз некалькі месяцаў, у 1807 годзе, разам з малодшым братам Ігнасем пасылаецца ў Менскую гімназію. Будучы гімназістам Тамаш належыў да ліку найбольш здатных вучняў. Таксама актыўна ўдзельнічыў у студэнцкіх зборах і забавах.

У 1815 годзе Тамаш Зан за ўласны кошт паступае на фізіка-матэматычны факультэт Віленскага ўніверсітэта і, каб мець сродкі на жыццё, працуе гувернёрам. Паралельна займаўся на літаратурным факультэце. У 1817 годзе Тамаш Зан становіцца адным з заснавальнікаў Таварыства філаматаў. У 1823 годзе арыштоўваецца царскімі ўладамі. За арганізацію падпольных таварыстваў Тамаша Зана ў кастрычніку 1824 высылаецца ў

Арэнбургскую фартэцю, адкуль яго вызываюць 22 лістапада 1825 г.

У высылыцы Тамаш Зан сустракае вядомага нямецкага навукоўца-прыродазнаўца Аляксандра Гумбалта. Пад яго ўздзеяннем паэт захапляеца вывучэннем геалогіі і батанікі. Праз некаторы час Тамашу даручаюць геалагічную вывedu на шырокіх прасторах Прыуралля і ў Тургайскага стэпа. На Волзе, пад Самарай, ён адшукаў нафту, у Зауральскім стэпе - багатыя паклады золата, калі Троіцкай фартэцы - медную руду... За свае адкрыцці ў 1837 г. атрымаў дазвол вярнуцца з высылкі...

Вікіпедыя.

75 гадоў з дня нараджэння Вячаслава Дубінкі

рэён. Пасля была праца ў рэспубліканскіх газетах "Звязда", "Чырвоная змена", у студыі "Фота і жыццё" Саюза журналістаў Беларусі, у рэстаўрацыйнай майстэрні Міністэрства культуры. З 1981 г. - у часопісе "Беларусь". Вячеслав Дубінка быў сябрам Саюза беларускіх пісьменнікаў і Саюза мастакоў Беларусі. Ён - аўтар фотанарысаў, фотаальбомаў, кніг публіцыстыкі і прозы.

Вячеслав Дубінка атрадзіў ў Беларусі мастацтва выцінанкі. Таленавіты майстрап называе свой улюбёны занятак выразаннем казак.

У сваім апошнім інтэр-

вію "ІК" у траўні 2010 года Вячеслав Андрэевіч гаварыў пра то, як шкадуе аўтым, што ў маладосці шмат растраўці жыццёвага запалу. "Хоць ты пачні жыццё спачатку. Але цягнік пагнаў за небакрай".

Кожны дзень, пачынаючы са світання, у Вячеслава Дубінкі адбывалася інтэрвію з самім сабой.

- Толькі суразмоўцы самыя розныя. І тыя, хто пайшоў з жыцця, кідаюць нязручныя пытанні, адказ на якія не знаходзіцца. Усе мы жывём, чакаючы дзіва, грошай, новай кватэры, чарговага свята, падарожжа ў дзівочную краіну...".

Вячеслав Дубінка памер 10 жніўня 2010 г. Яго энергіі і любові да жыцця маглі б пазайдзросці і маладыя.

Вікіпедыя.

95 гадоў з дня нараджэння Сцяпана Хусейнавіча Александровіча

ловы XIX - пачатку XX стагодзя" (1972). Узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

Літаратурную працу пачаў у 1946 г. з крытычных артыкулаў і краязнавчых нарысаў. Выдаў: кнігі краязнавчых і біяграфічных нарысаў "Незабытнымі сцежкамі" (1959; 2-е, дапоўненае выданне

1962), "Па слядах паэтычнай легенды" (1965), "Тут зямля такая" (1974), "Вальнадумца з над Нясвіжем Аляксандр Незабытоскі" (1975); зборнікі літаратурна-крытычных артыкулаў "Старонкі братнай дружбы" (1960), "Гісторыя і сучаснасць" (1968), "Кнігі і людзі" (1976), "Слова - багацце" (1981); манографію "Пущавіны роднага слова" (1971).

С. Александровіч першым напісаў мастацкую біяграфію Якуба Коласа. Аўтар аповесцей пра жыццё Якуба Коласа "Ад роднае зямлі..." (1962), "На шырокі прастор" (1972), "Крыжавыя дарогі" (1985).

15 снежня спаўняецца 95 гадоў з дня нараджэння Сцяпана Хусейнавіча Александровіча. Беларускі краязнавец, пісьменнік і літаратуразнаўц. Доктар філалагічных навук (1972). Сябар Саюза пісьменнікаў СССР (з 1955).

Нарадзіўся ў Капылі ў сям'і беларускіх татаў. Пасля заканчэння школы паступіў на філфак БДУ (1939), правучыўся некалькі месяцаў і быў прызваны ў армію, з 20 год на фронце. У траўні 1942 г. цяжка падаённым трапіў у нямецкі палон, з якога здолеў уцячы. Нягледзячы на хваробу лёгкіх уступіў у партызанску брыгаду імя Чапаева, быў сувязным. Узнагароджаны ордэнам Ай-

чиннай вайны II ступені, "Славы" III ступені і медалямі. Аўтар ваенай аповесці "Далёкія зарніцы" (1967). Вельмі станоўчы водгук пра гэты твор даў Васіль Быкаў.

Выкладаў беларускую мову і літаратуру ў Наваельненскай сярэдняй школе Дзярляўскага раёна і ў Наваградку (1944-1953), у Менскім бібліятэчным тэхнікуме (1953-1958). Завочна закончыў ўніверсітэт (1950) і аспірантуру, абараніў кандыдатскую дысертацыю (1958).

Навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры ім. Янкі Купалы АН БССР (1958-1963), дасцэнт (з 1963), прафесар кафедры беларускай літаратуры філфака Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1974-1986). Абараніў доктарскую дысертацыю па тэме: "Праблемы развіцця беларускай літаратуры і друку другой па-

падрыхтаваў для выдання творчую спадчыну Ф. Багушэвіча ("Творы", 1967), А. Паўловіча ("Выбранае", 1975), Цёткі ("Творы", 1976), К. Каганца ("Творы", 1979).

Адзін з аўтараў "Гісторыі беларускай савецкай літаратуры" (1964). Складальнік вучэбнага дапаможніка "Беларуская літаратура XIX - пачатку XX ст.: Хрестаматыя крытычных матэрыялаў" (з Вольгай Сцяпанаўнай Александровіч, 1978).

Артыкул пра С.Х. Александровіча змешчаны ў крыніцах на украінскай мове, дзе ён вылучаецца як даследнік беларускіх і украінскіх літаратурных сувязяў, аўтар артыкулаў "Тарас Шаўчэнка і Беларусь" (1958) і інш.

Памёр 1 траўня 1986 г. у Менску, пакоіцца на Паўночных могілках.

Bikinėdysia.

Без павагі да сваіх грамадзян дзяржава не зможа выбрацца з крызісу

Дэпутат Палаты прадстаўнікоў Алены Анісім расказала "Беларускай праўдзе" пра адаптацыю на новым месцы працы, першы заробак, сітуацыю ў ТБМ і выказалася пра магчымы рэферэндум.

- Абуладкавала па мінімуму свой кабінет, але там хаднавата, таму патрэбны вентылятар. Замовіла, каб прывезлі, і ў панядзелак, спадзялося, буду ўцяпляць свой пакой як мае быць.

- Вентылятар дзяржава дае ці за свой кошт куплялі?

- За свой, канешне. А што зробіш, калі няма цяпла.

Многае трэба набываць за свой кошт: канцылярскія тавары, тачачкі, хочаш нехага павіншаваць - паштоўкі за свой кошт, чистую паперу таксама сваю прыношу. Дробязі, але яны даюць уяўленне пра сама працэс.

Здаецца, я нармальная ўпісалася ў дэпутацкую працу; неверагодна цікавы занята, які, аднак, змінае вельмі шмат часу. Згадаю адно з вызыванняў, якое з'явілася ў файсбуку пасля нашага з Канапацкай уваду ў дэпутацкі корпус: "Дзяячыя ўчынены ўзвесці ў Беларусі, бо сёння мы бачым толькі падзенне..."

- Лукашэнка ўжо абіцаў вярнуць сярэдні заробак да 500 долараў у 2017 годзе.

- Пытанне палягае яшчэ і ў эфектыўнасці расходавання бюджетных сродкаў.

Але ў асобную тэму хадзелася выдзеліць тэму модных сёння інвестицый. Ці гатовыя мы да прыходу інвестицый? У плане заканадаўства, у плане адказнасці і, у рэшце рэшт, што мы маем сёння. На вялікі жаль, мы надзвычай дрэнна абыходзімся з унутранымі інвестицыйамі. Калі б мы ставіліся паважна да сваіх грамадзян, які ўжо сваімі падаткамі, працай, інтэлектам з'яўляючыся інвестарамі ў сваю краіну, то маглі быць зусім у іншай дзяржаве.

Без павагі да сваіх грамадзян, без увагі да іншых клопатаў, мы не прарвёмся. Колькі разоў быўвало: людзі збиралі сродкі на рашэнне нейкай праблемы,

прымаўші рашэнні на карысць грамадзян, але гроши празней не вярнуцца. Такія адносіны стаўць пад пагрозу любых інвестицый.

Больш за тое, трэба мець дакладнае ўяўленне - куды пойдуть інвестицыі. Зараз выдзелілі мільён долараў на веладарожку. Я паважаю спорт, людзей, якія вядуць здаровы лад жыцця. Але, даруйце, у нас няма іншых прыярэтаў?

У нас няма сіротаў, інвалидаў, якія маюць патрэбы ў першачарговай падтрымцы дзяржавы?

- Адносіны дзяржавы да грамадзян можнахарактрызаваць аднымі сказамі: стравіць працу - плаці падатак на тунаядство. Як жа змяніць стаўленне дзяржавы да грамадзян?

- Безумоўна, ёсць частка грамадзян, якія свядома не плоціць падаткі. Але большая частка бесправоўных, асабліва ў рэгіёнах, проста не могуць знайсці працу, а бес-

заробак уражвае. Калі разглядаць яго з узору беларускіх цнаў і нашага ўзору жыцця, то такім мусіць быць сярэдні заробак па краіне. Асабліва на фоне несупыннага росту цнаў на прадукты, якія імкліва пайшлі ў рост пасля дээмінацыі.

За лістапад мне налічылі 2129.93 рубля, на руці я атрымала 1810.44 рубля.

Безумоўна, дэпутацкі заробак нашмат вышэйшы за зарплату прафесара, які толькі выкладае, ці навуковага супрацоўніка, які сядзіць выключна на голым акладзе - гэта каласальная розніца. Ідуць на выбары, мы не ведаі реалныя заробак у Палаце прадстаўнікоў, больш за тое, мы не мелі ніякіх спадзеваў стаць дэпутатамі, але прытым заяўлялі, што дэпутацкі заробак мусіць адпавядаць сярэднім заробку па краіне. Павышацца сярэдні заробак - больш атрымлівае і дэпутат. Трэба думаць, як павышаць узровень жыцця ў Беларусі, бо сёння мы бачым толькі падзенне...

- Лукашэнка ўжо абіцаў вярнуць сярэдні заробак да 500 долараў у 2017 годзе.

- Пытанне палягае яшчэ і ў эфектыўнасці расходавання бюджетных сродкаў.

Але ў асобную тэму хадзелася выдзеліць тэму модных сёння інвестицый. Ці гатовыя мы да прыходу інвестицый? У плане заканадаўства, у плане адказнасці і, у рэшце рэшт, што мы маем сёння. На вялікі жаль, мы надзвычай дрэнна абыходзімся з унутранымі інвестицыйамі. Калі б мы ставіліся паважна да сваіх грамадзян, які ўжо сваімі падаткамі, працай, інтэлектам з'яўляючыся інвестарамі ў сваю краіну, то маглі быць зусім у іншай дзяржаве.

Без павагі да сваіх грамадзян, без увагі да іншых клопатаў, мы не прарвёмся. Колькі разоў быўвало: людзі збиралі сродкі на рашэнне нейкай праблемы,

прымаўші рашэнні на карысць грамадзян, але гроши празней не вярнуцца. Такія адносіны стаўць пад пагрозу любых інвестицый.

Больш за тое, трэба мець дакладнае ўяўленне - куды пойдуть інвестицыі. Зараз выдзелілі мільён долараў на веладарожку. Я паважаю спорт, людзей, якія вядуць здаровы лад жыцця. Але, даруйце, у нас няма іншых прыярэтаў?

У нас няма сіротаў, інвалидаў, якія маюць патрэбы ў першачарговай падтрымцы дзяржавы?

- Адносіны дзяржавы да грамадзян можнахарактрызаваць аднымі сказамі: стравіць працу - плаці падатак на тунаядство. Як жа змяніць стаўленне дзяржавы да грамадзян?

- Безумоўна, ёсць частка грамадзян, якія свядома не плоціць падаткі. Але большая частка бесправоўных, асабліва ў рэгіёнах, проста не могуць знайсці працу, а бес-

многа часу.

Да з'езду я працуя як першы намеснік старшыні ТБМ, а значыць, ахвярую на арганізацыю і свой час, і свае сілы. Я мяркую, што абранные старшыні Таварыства пройдзе на альтэрнатыўнай аснове. Кожны прэтэндент мусіць разумець: сёня ТБМ не мае дзяржаўнай падтрымкі ні ў выглядзе льготаў на аренду памяшкання, ні ў выглядзе іншай дапамогі. Арганізацыя працы таварыства, аплатай камунальных паслуг, арэнды давядзенія займацца, канешне, старшыні. Калі чалавек ведае, што ў месяц за аренду сядзібы ТБМ трэба знайсці калі тысячы ўмоўных адзінак, то мусіць мець і адказ: а дзе ж іх браць. Но адзіны наш даход - сяброўская складкі і ахвяраванні.

- Якія ініцыятывы выгатоўвія выносяцца на разгляд Палаты прадстаўнікоў?

- Найперш трэба дабіцца, каб запрацаўваць Закон аб дзяржаўнасці беларускай мовы. Мы плануем распрацаўваць Закон аб дзяржаўнай падтрымцы беларускай мовы, мадыфікація яго і тэхнічна дапрацаўваць, каб прывесці ў адпаведнасці з патрабаваннямі для ўнісення ў Палату прадстаўнікоў. Адпаведны законапраект апублікаваны ў "Нашым слове" ў 2012 годзе, але яго трэба давесці да ладу і запусціць у працу.

- А памочнікам ўжо абіяўляліся?

- На сталай аснове працуе толькі адзін памочнік, яшчэ двое, мясцовыя жыхары, працуячыя у Гарадзе і Коласаве.

- Алег Трушава не ўзялі ў сваю каманду?

- Алег Анатольевіч - самы першы мой дарадца па той простай прычыне, што мы разам ішлі і на выбары, нас абіядноўвае ТБМ, якое мы нікі не можам ігнараваць. А саме галоўнае - Трушава мае вялікі дэпутацкі досвед. Ён мой першы дарадца, але я не маю права загружыць яго, таму што Трушава вельмі заняты чалавек, шмат відаў да ўніверсітэцкай культуры і мастацтва. Да таго ж ён разаў піша доктарскую дысертацию.

- Трушав аўб'яўіў, што ў 2017 годзе сыходзіць з пасады старшыні ТБМ. Не плануеце вылучацца на пасаду старшыні ТБМ?

- Калі сур'ёзна працаўаць дэпутатам (а несур'ёзна я не могу), цягнуць яшчэ і арганізацыю - вельмі складана. Наша арганізацыя вылучаеца з шэрагу ўсіх астатніх грамадзкіх структур: 6500 сяброў, 52 структуры ў гарадах, райцэнтрах, суполкі ў школах. Такой махнай кіраваць адной левай, прафачце, не атрымаецца. Каб сур'ёзна займацца справамі арганізацыі, тым больш на валанцёрскіх пачатках, трэба вельмі

што гавораць дэпутаты пра магчымы рэферэндум?

- Асаблівых размоў я не чула. Выкажу сваю думку: я катэгарычна супраць любых рэферэндумаў, якія вядуць толькі да марнотраўства дзяр

Палата прадстаўнікоў у русіфікацыі не вінаватая, яна прымае законы на той мове, на якой паступаюць законапраекты

НАЦЫЯНАЛЬНЫ СХОД
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
ПАЛАТА ПРАДСТАЎНІКОЎ

Пастаянная камісія
на заканадаўстве

Дом Урада, 220010, г. Мінск
тэл./факс (017) 222 31 74, факс (017) 327 37 84
E-mail: zakan@house.gov.by

НАЦИОНАЛЬНОЕ СОБРАНИЕ
РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ
ПАЛАТА ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ

Постоянная комиссия
по законодательству

Дом Правительства, 220010, г. Минск
тэл./факс (017) 222 31 74, факс (017) 327 37 84
E-mail: zakan@house.gov/by

23.11.2016 № 04-04/576
на № _____ ад _____

Старшыні ГА "Таварыства беларускай
мовы імя Францішка Скарыны"
Трусаву А.А.

Паважаны Алег Анатольевіч!

На даручэнні кіраўніцтва Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Ваш зварт разгледжаны ў пастаянных камісіях Палаты прадстаўнікоў па заканадаўстве, па правах чалавека, нацыянальных адносін і сродках масавай інфармацыі, па адукацыі, культуры і науцы, па дзяржаўным будаўніцтве, мясцовым самакіраванні і рэгламенце і Галоўным эксперты-прававым упраўленні Сакратарыята Палаты прадстаўнікоў. Па выніках разгляду паведамляем наступнае.

У адпаведнасці з артыкуламі 17 і 50 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь дзяржаўнымі мовамі Рэспублікі Беларусь з'яўляюца беларуская і руская мовы, і кожны мае права карыстацца роднай мовай, выбіраць мову зношні.

Аналагічныя нормы замацаваны ў Законе Рэспублікі Беларусь "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь". Да таго ж гэтым Законам урэгульянены пытанні развіція і ўжывання беларускай, рускай і іншых моў, якім карыстаецца насельніцтва рэспублікі ў дзяржаўным, сацыяльна-еканамічным і культурным жыцці, а таксама пытанні аховы правоў і свабод грамадзян Рэспублікі Беларусь, замежных грамадзян і асоб без грамадзянства ў гэтай сферы.

Улічваючы гэта і ў адпаведнасці з Канстытуцыйнай Рэспублікі Беларусь у артыкуле 77 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб Нацыянальным сходзе Рэспублікі Беларусь" і артыкуле 57 Рэгламенту Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь прадугледжана магчымасць правядзення пасяджэння Палаты прадстаўнікоў як на рускай, так і на беларускай мове.

У Палату прадстаўнікоў праекты законаў і іншыя пытанні ўносяцца як на рускай, так і на беларускай мове, а разглядаюцца і прымаюцца на той дзяржаўной мове, на якой яны ўнесены ў Палату прадстаўнікоў.

Разам з тым дэпутаты Палаты прадстаўнікоў пры разглядзе пытання на пасяджэнні Палаты прадстаўнікоў можа выступаць на любой з дзвюх дзяржаўных моў.

Такія падыходы, на наш погляд, адпавядаюць прынцыпу роўнасці дзяржаўных моў у Рэспубліцы Беларусь, замацаваному Асноўным Законам Рэспублікі Беларусь.

У адпаведнасці з часткай першай артыкула 7 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь" акты дзяржаўных органаў Рэспублікі Беларусь прымаюцца і публікуюцца на беларускай і (або) рускай мовах.

Праекты законаў уносяцца суб'ектамі права заканадаўчай ініцыятывы ў Палату прадстаўнікоў на беларускай і (або) рускай мовах (частка першай артыкула 50 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб Нацыянальным сходзе Рэспублікі Беларусь").

Такім чынам, выбар дзяржаўной мовы, на якой афармляюцца законапраект і суправаджальныя да яго дакументы, - гэта прэрагатыва адпаведнага суб'екта права заканадаўчай ініцыятывы, які ўносяць законапраект у Палату прадстаўнікоў.

Пры гэтым, на нашу думку, пры прынцыпі палагамі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь усіх законапраектаў адразу на дзвюх дзяржаўных мовах могуць з'явіцца арганізацыйныя складанасці - неабходнасць дубліравання пакета суправаджальных дакументаў да законапраекту, а таксама рад працэдурных пытанняў (на якой мове ўносяцца падпраўкі ў праект закона, як ажыццяўляюцца іх пераклад на другую дзяржаўную мову, як ставіцца на галасаванне праект закона і падпраўкі да яго і якія наступствы таго, што па выніках галасавання адзін з тэксту не набраў неабходнай колькасці галасоў або адзін з тэксту прыняты, а другі адхілены, які тэкст браць за аснову ў выпадку выяўлення разыходжання сэнсавага значэння іх асобных палажэнняў і іншыя).

Разам з тым не знаходзім перашкод для пашырэння практикі ўнісення законапраектаў у Палату прадстаўнікоў на беларускай мове.

Адноса прапановы інфармавання аб дзейнасці дэпутатаў у пастаяннай тэлевізійнай передачы паведамляем, што ў мэтах забеспечэння адкрытысці парламенцкага працэсу дэпутацкіх корпусаў атрымлівацца са сродкамі масавай інфармацыі. Арганізуецца асвятленне ўсіх пасяджэнняў Палаты прадстаўнікоў, сумесных пасяджэнняў палат Парламента, мерапрыемстваў з удзелам кіраўніцтва Палаты прадстаўнікоў, пасяджэнняў пастаянных камісій Палаты прадстаўнікоў, рэалізацыі праграмы міжнароднага і міжпарламенцкага супрацоўніцтва, вывучэння практикі прымянення заканадаўства, іншых значных грамадска-палітычных мерапрыемстваў.

Для інфармавання насельніцтва аб працы дэпутацкага корпуса ў выбарчых акругах шырока выкарстоўваецца трывоба рэгіянальнага тэле- і радыёвяшчання, шматтыражных раённых і ведамасціх друкаваных выданняў.

Дэпутаты з'яўляюцца пастаяннымі ўдзельнікамі такіх грамадска-палітычных тэлепраграм, як "Форум" (тэлеканал "Беларусь - 1"), "Справа прынцыпу" (Другі нацыянальны тэлеканал), "Што адбываецца" (тэлеканал "РТР-Беларусь").

Аператыруючы інфармаванне грамадскасці аб працы Палаты прадстаўнікоў забяспечваюць афіцыйны інтэрнэт-сайт Палаты прадстаўнікоў ([www.house.gov/by](http://www.house.gov.by)) і персанальныя сайты дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў.

Палата прадстаўнікоў плануе і ў далейшым працаўаць над удасканаленнем працэсу асвятлення дзейнасці дэпутацкага корпуса.

З павагай,

Старшыня камісіі
на заканадаўстве

Н.В. Гуйвік.

Што я хацеў сказаць на паседжанні Рады 27 лістапада 2016 г.

У парадку дня першым пытаннем быў "Інфармацыя аб удзеле ТБМ у парламенцкіх выбарах у 2016 годзе". Намеснік старшыні ТБМ, дэпутат Палаты прадстаўнікоў Алена Анісім зачытала справа-здачу аб выніках выбарчай кампаніі. Адказала на пытанні. Маё пытанне: ці былі ўсе думкі давесці грамадскасці інфармацыю аб заробках дэпутатаў, якую абрацавала дэпутат Ганна Канапацкая, каб умацаваць аўтарытэт дэпутата ад ТБМ, выклікала абурэнне з боку сябра Рады ад акадэміі навук і было маўчаннем падтрымана сябрамі Рады. Таму прашу рэдакцыю "Нашага слова" надрукаваць тэзіна тое, што было мнай абудумана пры падрыхтоўцы да паседжання.

ТРЭБА ЗМЯНІЦЬ ТРЭНД стратэгічнай і тактычнай дзейнасці кіраўніцтву ТБМ. У "Нашым слове" старшыня давёў нам, што ён і намеснік рыхтаваліся трывалыя гады для прыходу ў Палату прадстаўнікоў. Сапраўды кіраўніцтва ТБМ апошнія гады "гуляла" па полі ўлады і па яе правілах. У нармальных умовах гэта нармальная. Але ж мы працуем у ненормальных умовах: функцыянавання беларускай мовы. І ў гэтай сітуацыі кіраўніцтвам ТБМ брабілася ўсё, каб падабацца ўладам. Фактычна мы спрыяем кансервацыі трагічнага стану беларускай мовы і культуры. Не трэба падманвашацца, пакуль не вернем закон "Аб мовах" 26 студзеня 1990 года, падкінутая "ціхая беларусізацыя" - ёсьць спосаб спускання пары ў грамадстве. На самай справе уладай распрацавана стратэгія канчатковага знишчэння беларускай мовы, нацыянальнай культуры, якая агрэсіўна рэалізуецца ўжо два дзесяцігоддзі. На нашых вачах па пасяджэнным жыцці ідзе дэгрэдация нацыянальнай свядомасці беларусаў, а без яе, як снеговая баба ў адлігу, зникае сувэрэннае дзяржаўнасць Беларусі. У гэтых архітрагічных, лёсавызначальных умовах ТБМ павінна змяніць стратэгічны транд з пасіўнага на актыўны-асветніцкі-абарончы.

А што маем фактычна? Тут да месца прывесці падмуркі пасылкі кіраўніцтва ТБМ: "Цяперашнія стаўленне да мовы - гэта проста цуд"; "Цяпер мы жывём проста ў ідэальных умовах" (НС №37, 14.09.16 г.). За апошнія гады відавочна ўсыханне дзейнасці ТБМ.

Люстэркам гэтага ёсць ганебна-смешны тыраж газеты "Наша слова". Проста дзвіва: старшыня ТБМ называў апошнюю лічбу 6500 - гэта колькасць сяброў ТБМ, а тыраж газеты - круглынкаў аж 700 асобнікаў (НС №41, 12.10.16. г.). А ў двухміліённым Менску сталічная Рада разам з Сакратарыятам ТБМ знайшлі аж 211 падпісчыкаў! На 9478 жыхароў сталіцы - адзін падпісчык.

Кіраўніцтва лічыць, што "галоўная звышзадача зараз ёсць прыняці закону "Аб дзяржаўнай падтрымцы беларускай мовы" (НС, № 40, 48). Каб нешта падтрымліваць, яго трэба мець. Рубам трэба ставіць пытанне аб адзінай дзя-

ржаўнай мове ў Рэспубліцы Беларусь.

Праблема беларускай мовы нацыянальнага ўніверсітэта ў сваёй аснове правільная і лёсавызначальная. Аднак яна патрабуе не карпаратыўнага вырашэння, а шырокага і глыбокапрафесійнага аблекавання. Ёсьць другі, а лепш казаць, паралельны варыянт. Мяркую, гаворку трэба весці аднаслову аўтарытэтам - Педагагічнаму ўніверсітэту імя М. Танка. Практычна ўсе праблемы на ніве адукацыі вырашаюцца яго вялікімі НАСТАЎНІКІ. Ён ёсьць падмуркі ўсей адукацыйнай піраміды.

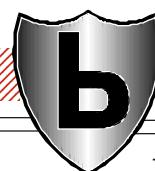
Прачытаны на Радзе і надрукаваны ў НС № 48 выступ першага намесніка старшыні ТБМ, дэпутата Палаты прадстаўнікоў Алены Анісім кліча дадаць да вышэй сказана-га сумесна распрацаваныя з прафесарам Лівонам Лычом прапаноў дэпутатам і накіраваны ў Палату прадстаўнікоў. Гэты текст ідзе ніжэй:

"З мэтай спынення этнанацыду беларускага народа (выключаная з грамадскага жыцця краіны. Далей ніяк нельга трывальна народу у поўным недасведчанні, што яго чакае пры панаванні ў яго родным доме чужых культурно-моўных каштоўнасцяў. Назва часопіса можа быць (прапанова для разгляду): "Праблемы захавання этнокультурнай самабытнасці беларускай нації",

ж) у зносінах з людзьмі ражуча неабходна адрачыцца ад неадпаведнага ісцінне выразу: "У нас афіцыйнае беларускае двумоё", бо на працягу ўсіх гадоў функцыянавання прэзідэнцкай сістэмы кіравання: Закон Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі "Аб мовах у Беларускай ССР" (26 студзеня 1990 года), Пастанова Вярхоўнага Савета Беларускай ССР "Аб парадку ўвядзення ў дзеянне закона Беларускай ССР "Аб мовах у Беларускай ССР" (26 студзеня 1990 года), Закон "Аб дзяржаўнай мове ў Беларускай ССР" (26 студзеня 1990 года) і Закон "Аб дзяржаўнай мове ў Беларускай ССР" (26 студзеня 1990 года); б) аднавіць дзейнасць гістарычных законаў, прынятых дэпутатамі Беларусі (сярод іх колькасць піраважалі камуністы!) да ўсталявання ў ёй прэзідэнцкай сістэмы кіравання: Закон Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі "Аб мовах у Беларускай ССР" (26 студзеня 1990 года), Пастанова Вярхоўнага Савета Беларускай ССР "Аб мовах у Беларускай ССР" (26 студзеня 1990 года) і Закон "Аб дзяржаўні артыкула 68 Канстытуцыі Беларускай ССР" (26 студзеня 1990 года);

б) альбо паставіць на аблекаванне і прыняці ў бізнесы час новы Закон аб адзінай дзяржаўнай мове - беларускай. У Расійскай Федэрациі, ва ўсіх створаных на постсавецкай прасторы краінах дзяржаўнай мовай з'яўляецца толькі мова карэнага этнасу. Навошта ж Рэспубліцы Беларусь быць белай варонай сярод краін СНД? Памятай: Закон "Аб мовах" у БССР і Дзяржаўнай праграме развіцця беларускай мовы і іншых нацыянальных моў у Беларускай ССР прынялі вельмі аўтарытэтныя людзі - дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР, сярод якіх было нямала і цвёрдых інтэрнацыяналістичных поглядаў камуністаў, занятых на самых высокіх пасадах у ЦК КПБ, Савеце міністраў БССР. Дык будзьце, глыбокапаважаць абрацнікі, годнымі сваіх папярэднікаў!;

в) пав

IN MEMORIAM

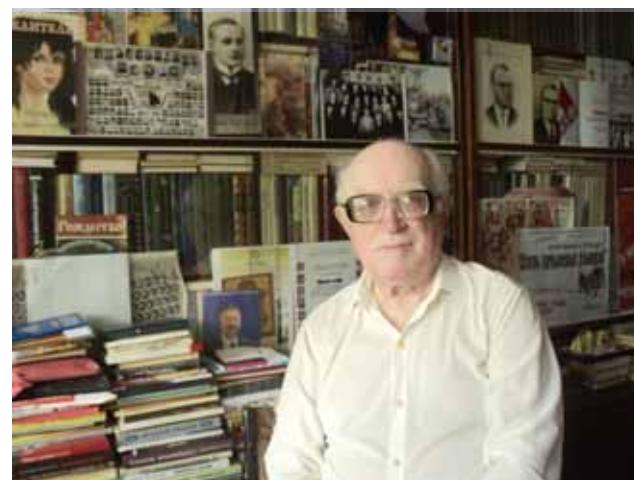
Наставнік з вялікай літары

Не стала Уладзіміра Дзіско, выдатніка адукцыі Рэспублікі Беларусь, які ўсё сваё жыццё прысвяціў служэнню Беларускаму Слову.

Калі на пачатку 90-х гадоў у мяне і маіх калег, дэпутатаў Вярхоўнага Савета XII склікання, з'явілася магчымасць паспрыяць адраджэнню беларускай школы ў нашай краіне, наш разлік быў прости. У БССР тады працавала больш за дзесяць тысяч настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры. Калі б кожны з іх актыўна ўключыўся ў беларусізацію нашай адукцыі, ужо праз тры-чатыры гады вынікі гэтага працэсу былі б адчувальныя. На жаль, такіх педагогаў аказалася выразная меншасць: сярод выпушкнікоў беларускіх аддзяленняў універсітэтаў людзей, не прыхільных да беларушчыны, я асабістая сустракаў нават больш, чым сярод выпускнікоў "рускіх" аддзяленняў. На шчасце, у нашай сістэме адукцыі былі ўсё ж такіе людзі, як Уладзімір Антонавіч Дзіско.

Нарадзіўся будучы педагог 6 верасня 1936 года ў вёсцы Брольнікі Наваградскага ваяводства тагачаснай Другой Рэчы Паспалітай. У гады гітлеравскай акупацыі хлопчыку Валодзю давялося перажыць нямала: расстрэл мясцовых рамеснікаў-грабрэйў, адпраўку ў Нямеччыну на прымусовыя працы старых адвакаваў, сярод якіх была і яго стрыечна сястра Вольга... Толькі цуд выратаваў Валодзю і яго бацьку Антона Аляксандравіча, калі аднаго разу карнікі ўварваліся ў вёску, шукаючы партызан, сярод якіх былі і іх сваякі. Валодзева маци была арыштаваная, і толькі высілкамі яе старэйшай сястры (якай аддала ў якасці хабару свой заручальны пярсцёнок наваградскаму каменданту) яе ўдалося вызваліць. Каб узвініць разрабаваную фашыстамі гаспадарку, сям'і Дзіско давялося звязгтаца па дапамогу да спагадлівых суседзяў.

У школу Валодзя пайшоў пераросткам, і ўсё жыццё з удзяльніцтвом ўзгадваў сваіх першых настаўнікаў - Аляксандра Лазаревіча, Ганну Кіклевіч, а таксама Валянціну Лістападаву, якія, прыехаўшы з Расіі, за некалькі месяцаў засвоіла беларускую мову і паспяхова выкладала на ёй... Сам Уладзімір Дзіско вучыўся на "выдатна" і ў 1952 г. абраў прафесію педагога - паступіў у Наваградскую педагогічную вучылішчу, пасля заканчэння якога падаў дакументы ў Менскі пединституту імі Максіма Горкага. Тут сярод яго сябров-аднакашнікаў былі не абы-якія асобы - напрыклад, будучы гісторык і краязнавец Анатоль Валахановіч (які, на жаль, таксама зусім нядаўна пайшоў з жыцця) або будучы пашт Раман Тармола-Мірскі... З 1961 года і да пачатку цяжкой хваробы, у студзені года гэтага, Уладзімір Дзіско прысвяціў сябе працы настаўніка беларус-кай мовы і літаратуры, педагогаметадыста і арганізатора.

захапленнем яго педагогічны талент узгадвалі і ўзгадваюць шматлікія выпускнікі Аршанска гуманітарнага ліцэя. Колішняя вучаніца апошняга, цяпер вycladchыца міжнароднага каледжа ў Басніскім Мостары Настасся Рудак пісала: "Уладзімір Антонавіч быў першы настаўнік, які пастаянна падтрымліваў мое памненні дасканала засвоіць мову не толькі сваімі неацэненымі высілкамі як педагог, але і ўласнымі прыкладамі у любых жыццёвых ситуацыях. Таму пасля двух гадоў навучання ў ліцэі, падчас якіх, дарэчы, я дадавалася больш, чым за ўсё падзярэдня школьнага гады, я атрымала найвышэйшую адзнаку..."

У 1980 годзе лёс Уладзіміра Дзіско крута памяняўся: ён пераехаў у Менск, дзе яго запрасілі працаўца ў Рэспубліканскім вучэбна-метадычным кабінете пры міністэрстве асветы БССР. Цяжка нават пералічыць, колькі ўсяго зрабіў ён асабістая, каб падтрымліваць творчую працуючых настаўнікаў роднай мовы і літаратуры, колькі разнастайных метадычных напрацовак ён падрыхтаваў разам са сваімі калегамі!

Уладзімір Антонавіч шчырай душой падтрымліваў абвяшчэнне незалежнасці краіны, нават уступіў у Беларускі народны фронт. Першое пакаленне падручнікаў па беларускай літаратуре і мове ў Рэспубліцы Беларусь выходзіла пад яго непасрэднай апекай, дык сам ён уздельнічаў у падрыхтоўцы дапаможнікаў па беларускай літаратуре, больш за дзесятак зборнікаў экзаменацыйных матэрыялаў для 9-х і 11-х класаў. На практыку 27 (!) гадоў Уладзімір Дзіско быў нязменным сакратаром рэспубліканскіх алімпіяд па беларускай мове для школьнікаў.

У 1997 годзе пасля чарговай змены кіраўніцтва ў Інстытуце адукцыі з ініцыятывы новай улады Уладзімір Дзіско быў зволеныні з тагачаснага Навукова-метадычнага цэнтра вучэбнай кнігі і сродкаў навучання. Дарога яго прывіла ў Беларускі гуманітарны ліцэй, дзе ён стаў вycladchыкам беларускай мовы. Усе гады працы ў ліцэі Уладзімір Антонавіч быў узорам прафесіяналізму і бездакорнай адказнасці: немагчыма было сабе ўяўіць, каб ён нешта своечасова не выкананаў, недзе ў нечым не дапрацаўваў. Калі ліцэй намаганнямі цяперашнім улады быў пазбаў-

Лявон Барычэўскі.

Застаецца верыць, што такія людзі, як ён, усё ж такі пражылі сваё жыццё недарма і што вучні і вучні вучняў гэтага сцілага працаўніка на ніве беларускай справы яшчэ скажуць сваё слова ў будучай Беларусі.

Лявон Барычэўскі.

Памёр Якаў Радына

10 снежня ў Менску пахавалі Якаў Радыну - беларускамоўнага матэмата, члена-карэспандэнта Акадэміі науک, прафесара Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Яму было 70 гадоў. Анкагія.

Ён быў родам з вёскі Брылькі Валожынскага раёна.

У 1969 годзе скончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт і пачаў там працаўцаць. У 1972 годзе абараніў кандыдатскую дысертацию "Да тэорыі лінейных ураўненняў у тапалагічных вектарных просторах". У 1987 годзе - докторскую дысертацию "Экспланенцыяльныя вектары і дыферэнцыяльныя ўраўненні". З 1975 года - загадчык кафедры функцыянальнага аналізу БДУ.

Радына распрацаўваў якансную тэорыю лінейных дыферэнцыяльных ураўненняў з рэгулятарнымі аператарамі ў лакальна-выпуклых просторах. Увёў паніще вектара экспланенцыяльнага тыпу і на яго аснове пабудаваў функцыянальны падлік, які ўжываецца пры даследаванні дыферэнцыяльных і дыферэнцыяльна-аператар-

ных ураўненняў. Пабудаваў (разам з А. Антаневічам) тэорыю нелінейных абагульненых функцый (мнемафункций).

Быў навуковым рэдактарам першага ў Беларусі "Руска-беларускага матэматачнага слоўніка" (1993), суаўтарам і навуковым кансультантам першай у Беларусі "Матэматачнай энцыклапедіі" (2001), аўтарам беларус-польскага і польска-беларускага матэматачных слоўнікаў.

Аўтар калі 150 навуковых прац, у тым ліку 10 манаграфій, падручнікаў і вучеб-

ных дапаможнікаў.

На пачатку 90-х яго праноўвалі на пасаду міністра адукцыі, але кандыдатуру не падтрымаў Вячаслав Кебіч.

Сын Яакава Радыны таксама выкладае матэматаiku ў БДУ па-беларуску.

Ягоная ўнучка вучыцца на выдатна ў беларускамоўнім ліцэі імя Якуба Коласа.

nn.by.

"Наша слова" далучаецца да спачуванняў сям'і выдатнага навукоўца.

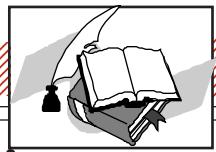
Памяці Алеся Адамовіча

3 снежня з ініцыятывы магілёўскай гарадской арганізацыі ТБМ у сярэдняй школе № 34 г. Магілёва адбылася цікавая сустрэча. У гості да настаўнікаў, вучняў і іх бацькоў завітала Наталля Аляксандраўна Адамовіч, дачка вядо-

мага беларускага пісьменніка Алеся Адамовіча. Яна пазнаёміла з асобай А. Адамовіча, расказала пра яго сцэнарную дзеянасць, прадэмансістравала новыя выданні кніг пісьменніка. Размова атрымалася пазнавальнай і запамінальнай.

Н.Р. Воўкаў,
настаўніца беларускай мовы.

Навіны Германії

Праз 100 гадоў пасля смерці паэта прызналі ўсе: і дзяржава, і царква, і грамадства

Капсулу з зямлёй з магілы Максіма Багдановіча ў Ялце заклаў ў менскім праваслаўным храме ўсіх святых 9 снежня - у дзень 125-годдзя з нараджэння паэта. На цырымоніі намесніца прэм'ер-міністра Наталля Качанава зачытала вітанне ад Аляксандра Лукашэнкі. Міністр культуры Барыс Святлоў назваў захаванне зямлі выкананнем волі Багдановіча.

Радыё Свабода.

Максім Багдановіч перакладаў з нямецкай

Разам з Янкам Купалам, Якубам Коласам, іншымі пісьменнікамі-перакладчыкамі нашаніўскай пары Максім Багдановіч далучаеца да перакладу нямецкай паэзіі, у прыватнасці творчай спадчыны Генрыха Гайне і Фрыдрыха Шылера. Даследчык беларуска-нямецкіх літаратурных сувязей Уладзімір Сакалоўскі сцвярджжае, што: "Верши Г. Гайне захапілі аўтара "Вянка" жараснисцю лірычнага паучця, глыбокім пранікненнем у самыя інтывінныя зрухі чалавечай душы, філасофскім зместам, вялікім гуманізмам, саркастычным выкрыццем людскіх заган, урэшце, дасканаласцю формы, мелаодычнасцю, близкасцю да народнай песні".

У 1909 г. на старонках "Нашай Нівы" быў апублікаваны першы Багдановічавы перакладны верш Генрыха Гайне - "У паўночным краю на кургане". Праз год у гэтай газеце быў змешчаны пераклад верша Фрыдрыха Шылера "Хочаш сябе ты пазнаць". Пяць іншых перакладзеных вершаў Гайне - "Азра", "Дзяцюк шчыра любіць дзяўчыну", "Калі любоў замучыць", "Калі маеш шмат чаго", "Генрых" - былі апублікаваны толькі ў 1927 годзе ў першым акадэмічным зборы твораў Максіма Багдановіча. Ацэньваючы Багдановічавы пераклады Генрыха Гайне і Фрыдрыха Шылера Уладзімір Сакалоўскі сцвярдждае: "Багдановічавіцкая пераклады твораў Г. Гайне і Ф. Шылера хая і маюць некаторыя недахопы, што больш залежалі ад часу, чым ад самога перакладчыка, стаўші, як і ўся спадчына беларускага паэта, класічнымі".

З ГАЙНЕ

Ў паўночным краю на кургане
Сасна адзінока стаіць,
Абкутаўшысь лёдам і снегам,
Як белай адзежынай, спіць.

І бачыць у сне яна пальму,
Што ў дальний паўдзённай зямле
Самотна стаіць і нудзьгуге
На спаленай сонцем скале.

* * *

Дзяцюк шчыра любіць дзяўчыну,
Ёй іншы да сэрца прыпаў,
А іншы той іншую любіць
І мужам яе хутка стаў.
За першага, хто ні спаткаўся,
Дзяўчына са злосці ідзе.
Дзяцюк жа марнее ў губіць
Жыццё маладое ў нудзе.
Стараў ўжо гэта гістор'я,
Хоць новаю будзе ўсягды.
Як з кім яна здарыцца - пэўнё
Пакрыша им сэрцы тады...

* * *

Калі любоў ізмучыць
Два сэрцы маладыя, -
Смяюща ў небе зоркі,
Гавораць, залатыя:

"Хай людзі-небаракі
Душою шчырай любяць, -
Любоў іх гнібіць тугай,
Жыццё ім нават губіць.

А мы - бяссмертны; вечна
Блішчым на небе сінім,
Бо мы любіві не маем
І з мук яе не гінем".

* * *

Калі маеш шмат чаго,
Дык яшчэ табе прыбавяць;
А як трохі, - ўсё вазьмуць,
Ні скарынкі не аставяць.

Галія ж адна труна
Ў белым свеце прывітае,
Бо ў нас права на жыццё
Мае той, хто нешта мае.

ГЕНРЫХ

У Каносе, перад замкам,
Ноччу цёмнай і дажджлівой,
На дварэ стаіць цар Генрых,
Босы, у адной кашулі.

На яго ў акно хтось двое
Пазираюць... Месяц глянуў,
Асвяці Рыгора папы
Брыты чэррап і Мацільду.

Пабялеўшымі губамі
Генрых "Ойча наш" шапоча,

Але злее яго сэрца,

Нешта іншае гаворыць:

"Там далёка, ў краю родным,
Горы цвёрдые падняліся;
У глыбі тых гор жалеза
Пахавана на сікеру.

Там далёка, ў краю родным,

Есць лясы з дубоў вялізных:

З самага старога дуба

Для сікеры выйдзе ручка.

Край мой родны! Край мой верны!

Зродзіш, край, ты чалавека,

Што змяю майго мучнія

Ўраз заб'е сікеры вострай".

АЗРА

Кожны вечар ля крыніцы,
Дзе вада дзюрчыць, плюскоча,

Упядр і ўзад хадзіла

Доч прыгожая султана.

Кожны вечар ля крыніцы,

Дзе вада дзюрчыць, плюскоча,

Малады стаяў нявольнік

І марнёў штодня ўсё болей.

Раз яна ў яго пасіху,

Затрымаўшыся, спытала:

"Як завуць цябе, дзе край твой

Ды з якога ты народу?"

Адказаў нявольнік: "Клічуць

Магаметам з Іемена,

А народ мой - тыя Азры,

Што кананіць ад кахання".

З Ф. ШЫЛЕРА

Хочаш сябе ты пазнаць, -
паглядзі на людзей, на іх справы;
Хочаш людзей зразумець, -
ў сэрца сваё запліні!

МОВА НАНОВА Ў ТАРОНТА

Субота

17 снежня

Пачатак у 6:00

125-годдзе з Дня нараджэння
Максіма Багдановіча

Цікавосці з жыцця і творчасці нашага славутага паэта

Чытанне вершаў і музычных кіраў

Каляды

Фольк-гурт "Яваровы людзі"

Кава/ гарбата ◊ Карчма "Умова наўога" ◊ Дзіцячы куток

524 St.Clarens Ave., Toronto

I

Раней тэрыторыя ВКЛ была заселена бедным прыгонным насельніцтвам, якое была прыкута да сваёй раллі. Аны прымесловасці, аны гандлю ў сучасным разуменні тут не было. Адукаўанымі былі толькі святыя і іхня памагатыя. У большасці насельніцтва не было нікай патрэбі ў паштовай сувязі, і таму не было ніякай публічнай арганізацыі, якая бы забяспечвала перадачу карэспандэнцыі.

Уладары і кіраўнікі для дзясянення да свайго насельніцтва сваіх загадаў і для сувязі з іншымі ўладарамі выкарыстоўвалі адмысловых пасланцоў. Захавалася прыгожая старажытная легенда пра найвышэйшага літоўскага святара і адначасова дарадцу і судзю Крыве-Крывейта, у якой расказваецца аб яго пасланцах і яго жазле, як сімвале ягонай улады. Тоє жазло мела трох выгіны, да якіх былі прычэпленыя трох таямніцы, як апавядоў Ю.

Крашэўскі - трох ворачакі (мяшочки). Пасланец жраца з гэтым жазлом ў руках, меў права апавішчаць вайну, выклікаць князёў да Крыве-Крывейты і г.д. Дусбург пісаў, што такога пасланца шанавалі не толькі прусы, але і людзі ў іншых літоўскіх краях².

Ад Тадэвуша да Тадэвуша

6 снежня 2016 г. у Магілёў па запрашэнні суполкі ТБМ завітаў вядомы беларускі гісторык, супрацоўнік Інстытута гісторыі АН спадар Андрэй Унучак. Нагодай стала святкаванне на Беларусі ў гэтым годзе 270-годдзя з дня народзінаў Тадэвуша Касцюшкі.

Сустрэча з гісторыкам пачалася з экспертызай па Magilėv'ye, падчас якой спадар Андрэй шмат чаго цікавага адкрыў для сябе і задаваў шматлікія пытанні.

Было праведзена дзве сустрэчы ў навучальных установах г. Магілёва: у ліцэі № 3 і ў МДУ імя Аркадзя Куляшова. Падчас свайго выступу Андрэй Унучак распавёў пра

жыццё і дзейнасць героя чатырох народоў. Постаць нацыянальнага дзеяча была яскрава адлюстраваная ў змястоўной фотапрезентацыі, яку падрыхтаваў гісторык. Асаблівы акцэнт быў зроблены на ліцінскім патрыятызме Касцюшкі. Цікавыя звесткі ліцісты і студэнты пачулі не толькі пра Касцюшку, але і пра яго папярэдніка вялікага патрыёта нашай зямлі Тадэвуша Рэйтана. Па завяршэнні свайго "дэсанту" ў Магілёў спадар Андрэй выказаў жаданне яшчэ раз на ведаць наш старажытны горад.

Алег Дзяячкоў.

На фота: Андрэй Унучак каля ратушы ў Магілёве.

КЛЕТКА ДЛЯ ІВАЛГІ

З цікавасцю прачытаў кнігу "Клетка для івалгі", якую напісаў адзін з самых яскравых сучасных украінскіх празаікі Уладзімір Даніленка. Яго творы адзначаны нацыянальнымі літаратурнымі прэміямі, уваходзяць у рэйтынг лепшых украінскіх выданняў і перакладзены на многія замежныя мовы.

У беларуское выданне ўвайшлі раман "Клетка для івалгі" пра геніяльную спявачку, якой савецкі рэжым не дазволіў реалізаваць свой талент з-за яе сувязі з дысідэнтамі, у перакладзе славутага Валерыя Стралко, а таксама аповесць "Цені ў маёнтку Тарноўскіх" пра крызіс сучаснай кіеўскай сям'і, якая спрабавала вырашыць свае праблемы нетрадыцыйнымі метадамі псіхатэрапіі, у перакладзе знакамітага Барыса Пятровіча, а таксама п'ять апавяданняў ў перакладзе Валерыя Стралко.

Кнігу выпуслі ў свет выдавецтва "Кніга збор". Літаратурна-мастацкае выданне мае наклад 200 асобнікаў. Раю набыць кнігу чытачам нашай газеты.

Аляксей Шалахойскі,
гісторык культуры.

"Спагадлівым і дужым быць мне трэба"

Летам гэтага года адбылася ўдвая і сардечная сустрэча з паштам і доктарам Феліксам Баторыным і іншымі медыкамі, звязанымі з літаратурным жыццём. Вечарына праходзіла крыху пазней за Дзень медыкі, таму фотаздымкі сваечасова не патрапілі на старонкі газеты. На вечарыне выступалі Вера Міхно і светлай памяці лекар і рэдактар выдавецтва "Беларусь" Генадзь Шэршань. Аляксандра Грыцкевіч узгадвала прафесара В. Зубовіча, аўтара кнігі "Мае калегі без грыму і бутафоры". Вершы Фелікса Баторына з кнігі "На вуліцы Максіма Багдановіча" з душэўным уздымам чытала Вера Буландзі і маладыя супрацоўнікі музея П. Броўкі. Для іх яны быў адкрытым. Успамінаеца падзея цяпер, бо прыходзяць на памяць радкі паэта:

*"Калі салёным,
брудным снегам вуліц
Раз'едзены падэшвы
і душа мая,
Ёсць чалавек,
які мянне прытуліць
У старасвецкім доме
з нізкай брамаю".*

Фелікс Баторын нарадзіўся зімой, таму ён знаходзіць надвычай вобразны апісанні халоднай і казачнай пары. Калі ў прыродзе пануе "рыпенне настылай жарствы і хрумст замарожанай слоты," і "вісіць над гмахамі і хатамі сущэльны снегны пухавік", душа імкненца да спагадлівага і вернага сябра, які пачастуе гарбатай і варэннем у дзедаўскім сподку. Цішыню і спакой навіяваюць імгненні цуду.

*"Буйныя
і калматыя сняжынкі
Няспешна
запарушваюць сляды."*

Трыццаць восем гадоў Фелікс Барысавіч адпрацаваў у медыцыні, зрабіў калі трах тысяч аператый, прымай роды, ратаваў жыцці, браў на сябе чужы боль, адчуваючи што "у апёках душа і ў рубцах міякард". Ён вызнаны свае жыццёвае крэда:

*"І кожны міг,
Што ў небыцця ва ўпартай
бойцы мной аабіты,
Найдараражэшы
мой здабытак,
Бо сэнс жыцця -
працяг жыцця."*

Творца, літаратар і жыццялюб у яго асобе перамог фізіёлага. Як мы чытаем у вершы "Размова ішахондрыка з жыццялюбам". Фізіёлаг разглядае пачуцці і думкі чалавека як сущэльны "гумаральна-нэрвовы кантэйл", а паэт "п'е сусвет прагнімі вачамі і дзівіцца кожнай драбніцы".

У вершах лекара і паэта, у паэме "Бальніца" не аднойчы гучыць тэма мужнасці і адвагі ў змаганні за жыццё. Глыбока ў яго душы жыве ўспамін пра то, што перажылі родныя, як яны выстаялі ў цяжкіх нягодах. Бацька спадара Фелікса - Барыс Хаймавіч апынуўся ў канцлагеры ў Драздах і ў Мен-

скай турме на пачатку вайны. Яму ўдалося ўцяць і стаць арганізаторам группы, якая падтымлівала сувязь з партызанамі, каб перапраўляць ў лес, на вольную тэрыторыю яўрэйў з Менскага гета, якім пагражала смерць. Бацькі паэта, які ўвесь час прытулялі ў хаце то адных, то іншых родзіц, на ўсё жыццё далі ўрокі гуманізму і спагады. Генны нясуць памяць шматлакутнага яўрэйскага народа.

*"Дзяды маіх дзядоў
з нязломным духам,
Імякую душою вы жылі.
З надзеяй і ў вачах
з адвечнай скрухай
Вякамі вы блукалі на зямлі".*

Гісторыя і гонар беларускага народа адлюстроўваецца ў вершы, прысвечаным Рыгору Барадуліну. Памяць пра Радзівілаў, Сапегаў і Кішак, наталея акрыленасць дум і сасвятае аблшары душы. Бага-

У адным з восьмірадкоў паштам напісаў, што ўсё робіцца дзеля любові.

*"Усё, што я ні вяршыў
на зямлі,
Гэта толькі любові даніна."*

Мінаюць гады, спакой і задавальненне прыносяць дарослыя дзесяці, унучкі дораць бясконную радасць ад самых простых дробязей.

*"Што ішчансце ёсьць?
У бегу дзён зямных
Імклівы і наісаладзейшы міг.
Дзеля таго,
каб хтосьці ішчансце зведаў,*

*"Ператрываць
ён мусіць безліч бедаў."*

Фелікс Баторын працягвае друкаваць свае вершы на старонках часопіса "Дзеяслой" і газеты "Новы час". У іх шмат раздуму пра перажытое, адчуваеща горыч страт, смутак і боль за хамства і дзікунства, якое сустракаеца побач.

Як запавет гучыць ради:

*"Свято, што запаліш,
павек будзе дненца,
Дабро, што ты зробіш,
дабром застанеца,*

*А зло, што ты ўчыніш,
вартаеца рэштай.
Ты помні пра гэта,
аж покі жывеш ты."*

*Эла Дзвінская,
фота аўтара*

1. Фелікс Баторын і

Ілля Копыл;

2. Зінаіда Бандарэнка,

Фелікс Баторын, Вера Буландзі;

3. Паэт і яго дачка Святлана.

Віктар Дземеш У ВЯНОК НІЛУ ГІЛЕВІЧУ

ІМЯ

Усе, хто свядомыя, у скрусе -
І роспач крывавіца з ран:
Народны паст Беларусі,
Апошні памёр з магікан!

Апалі калматаў бровы,
У вачах не зайграе зара.
Ён, волат амаль двухмятровы,
Не выйдзе ніколі з двера.

Завялі агністыя слова,
Суцішыўся вечны змагар.
Дайшоў да астатнай высновы,
У журбе Беларусі абшар.

Паштар, можа год, можа болей,
Ён бегаў па вёсках - лящеў,
Душой хлапчука навакolle
Усмоクトваў, запомніць хацеў.

Пра тое, што ўбачыў, паперы
Шантай - нібы сабру навек.
У самае чыстае верыў
Крышталны, святы чалавек.

Гісторыя ў спіс свой далучыць
Імя, што ў нябесах дрыжыць,
Бо кожны радок яго вучыць,
Як жыць і чым нам даражыць.

Незваротнасць

Пад Лагойскам вясна ў разгари...
Не прыедзе ўжо ён сюды.
Разлятаюца злыя хмары,
Сонца цешыцца, зноўку ва ўдары,
Адыходзязьць ад сну сады.
Як вясной паміраць нялётка! -
Ды ашчэрвала зубы зло.
Рвецца, дзе каротка - крохка,
І на лёсце становіцца кропка:
Ўсё праходзіць, і жыщце прайшло...
Сум і горыч разрэжуць грудзі,
Мае каты, мае ўрачы.
Колькі страх гэты мучыць будзе?
Памажыце боль сцішыць, людзі,
Незваротнасць перамагчы!...

Посах і жээл

Сцяг чырванню так палымнее,
Што боль сон зрыве з павек,
Што нема крычыць чалавек!..
Я, можа, не ўсё разумею,
Ды гэтая страта - навек.
Сцінаюца распятая грудзі,
Сляза ўспаміны пячо:
Ніколі Народных не будзе
На памяці нашай яшчо!
Апошні ... Апошні ... Апошні...
З той жартай не звіць, што з касой.
І плачущы самлелыя пожні
Світальнаю зыркай расой.
Не ўзыўшы ні жээл і ні посах,
Нічога зяннога, спярша
Хай там - у сукрыстых нябесах -
Спачне ад пакутаў душа...

Адзін

Калі памірае Паэт,
Тады замаўкае і Слова.
І боское міласці свет
Не ззяе ўжо так адмысрова.
Ён чайраў ў тлуме гадзін -
Неадвортна, пашы, -
І ты засташся адзін,
Сам насам з разбэрсаным ліхам.
Прамені яшчэ сонца тчэць,
Хапае ў ім ізатопу...
О, Божа, не дай мне здзічэць
Сярод нажавога натоўпу!

Па вастры ляза

У горы, у журбе,
Са злом у барапці,
(Як смерці гады рады!),(
Як жыць пасля ЦЯБЕ,
Як быць без слова ПРАЎДЫ?!)
Ах, сэрца: тах, тах, тах -
Пусцілася ў скокі...
Хоць нават і не лёкай,
Ніхто не скажа так,
Як Ты - ў брыво, у вока!
Ты самы яры быў.
Ты прама ў душы біў,
Хутчэй жа ў душонкі.
Як Ты жыццё любіў,-
Мацней, чым нораў жонкі!
Шчымлівая сляза
Свідрое сны паэтай,
Што смех кідаюць свету -
Звышмужнасці прыкмету,
І ўспыхваюць - каметай,
Па вастры ляза
Танцуючы з імпэтам...
Хай панясыць затым
З харугвамі святымі,
Ды сутнасць жа не ў тым,
Хоць ШЛІХ закрые дым -
У свеце маладым:
Адчум сіл уздым:
Мы зрушым горы з імі -
З ПАЧУЦЦЯМІ ТВАІM!

Дакор

Вось і ўсё, і не ўбачым ніколі
Яго вершаву гарачых - ва ўпор,
Новых, свежых, і Музу ў спакоі,
І стаіць у баку, як дакор...
Толькі ён мог так рэзкія слова
У прастору бязмежжа кідаць.
Быў паэт - і паэт адмысловы,
Грамадзянін, па справах відаць.
Мы ѯдзём, і бліжэй наша мэта,
Ён радкамі нас браў у палон.
І ніхто не заменіць Паэта -
Каб так годна, так востра, як ён.
Не падпітай - сумленне загіне.
Чым жа станем цяпер даражыць?
Без Народных паэтай, краіна,
Як ты будзеш, няшчасная, жыць?!

Надзея

Рэзкі, гучны, вясёлы, гарачы,
Як герой свой агораўшы лёс,
Пыл уклáшы ў Прауду юначы,
Там, дзе трэба, адмерца маг здачы,
Ты дарогай ішоў, поўнай слёз.
Хоць памёр - а хутчэй жа загінou, -
Боль не вытрымав

БОЖЫ ТВОЙ ДАР,
Ты нашчадкам НАДЗЕЮ пакінou,
О, ПЯСНЯР, О ТРЫБУН,
О, БУНТАР!

З ёй, з надзеяй,
усё ж шанцаў ёсьць болей
Па дарозе цярністай прайсці,
Перасіліць бяспачсё ў падполі,
Перажыць неяк навалач болю,
Уключыць Неспатольную Волю, -
Каб у думках аб дзесяцях, аб ДОЛІ,
Зноў змагацца -
За ШЧАСЦЕ ў жыцці!..

Мэта

На полі крывавага бою,
Дзе смерці без бінокля відна,
Паэт ахвяруе сабою -
Да рэшты,

да кроплі, да дна.

Віктар Дземеш (г. Паставы).

Па адукацыі - эканаміст і журналіст. Працаўваў спецыялістам агрывытворчасці ў Нясвіжскім і Барысаўскім раёнах, знаходзіўся на адказных пасадах у СМІ. Зараз - на ўласнай гаспадарцы. Вершы бачылі свет у шэрагу раённых газет, у абласным і рэспубліканскім друку, а таксама ў штотыднёвіку "ЛіM", часопісах "Маладосць", "Крыніца", "Неман". Першыя творы былі змешчаны ў "Нырованай змене" і "Знамя юности". Працуючы ў цэнтральным рэгіёне Беларусі, шмат разоў сустракаўся з Нілам Гілевічам, смерць якога ўзрушила, падштурхнула напісаны нізу вершаву светлай, незабытнай памяці гэтага выбітнага, чудоўнага чалавека.

Ён, як Аляксандр Матросаў
Грудзьмі амбразуру бярэ,
Ён - бедны, галодны, і босы, -
Хаця і мароз на дварэ...

Упаўшаму духам і воляй
Не дасць апусціца ў грязь,
Ён боль не абыдзе ніколі,
Любому надзею падасць.

... Паэтам хачу, дзе апала,
Цяжкімі шляхамі ісці,
Каб гора і бедаў хапала -
Каб МЭТА свяціла ў жыцці!...

Сцяг сумлення

Будызм дапамагае выйсці з
рэальнасці і жыць без пакут.
(з вучэння аб будызме)

Паэт будыстам быць не можа,
Паэт на тое і паэт,
Што кліч бяды яго трывожа,
Ён у адказе за Сусвет.
Балады піша ён і оды,
І вершы злыя - не для моды,
Ўзнімае на дзіды народы;
Такога не састараць годы,
Нікому ён не гне паклон,
Радком ён рушыць перашкоды,
Ён крэпасці бярэ ў палон!

... Калі век вытанчана мучыць
Маю душу, - хай крье Бог, -
Ён разніваленасці вучыць,
Кідае на фіёрд калючы,
Дзе пах аzonу, страх гаючы,
І я тады трублю ў свой рог;
Я -вой, я - віцязь, я - мужчына,
Я ўсё змагу, перамагу,
Калі на тое ёсьць прычына,
(а іншыя і nemagчыма),
І сцяг сумлення зберагу!

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрасі Бабіч, Юля Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Павел Сцяцко, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbt-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

Паэт паміж небам і цішынёй

У мінулую нядзелью ў гісторычна-мастацкім музее адбыўся літаратурны вечар "Паміж небам і цішынёй", прысвечаны памяці лідскага паэта, журналіста, перакладчыка Пятра Рыгоравіча Макарэвіча.

Гэтае імя добра вядома многім лідзяням, асабліва старэйшага пакалення. Каля трыццаці гадоў Пётр Рыгоравіч аддаў працы ў рэдакцыі газеты "Уперад" (позней - "Лідскія газеты") і на Лідскім радыё. Як паэт і перакладчык з'яўляеца аўтарам трах кніг. Пераклаў на беларускую мову шмат твораў з рускай і польскай паэзіі, на рускую мову - асобныя творы беларускіх паэтў. Два гады, якія Пятру Макарэвічу.

Вядовец мерапрыемства, на вуковы супрацоўнік музея, краінік літаб'яднання "Суквецце" пры рэдакцыі "Лідскія газеты" Алеся Хітрун азнаёміў прысутных са старонкамі біографіі Пятра Макарэвіча, зачытаў асобныя яго вершы. Успамінамі аўтара Рыгоравічы дзяліліся ўдава паэта Яніна Люцыянаўна, некаторыя яго сябры і знаёмыя. Кожны выступовец харacterызаваў яго як жыццязлябіла, аптыміста, актыўнага прыхільніка здаровага ладу жыцця, чалавека з широкім колам зацікаўленняў і захапленняў.

Назва літаратурнага вечара - "Паміж небам і цішынёй" - перакладзены на беларускую мову радок аднаго з вершоў украінскай паэтэсі Ларысы Пастух, якія было што сказаць пра Пятру Макарэвіча.

Менавіта яго памяці прысвяціла Ларыса Міхайлаўна свой прыезд у Ліду.

- Я сустракалася з Пятром Рыгоравічам усяго адзін раз, - расказвае паэтэса. - Гэта было падчас майго прыезду ў наш горад і сустрэчы з мясцовымі паэтамі вясной 2013 года, якраз напярэдадні яго 75-гадовага юбілею. Пётр Макарэвіч застаяўся ў маёй памяці яркім, адкрытым, душўным чалавекам. Адным з яго любімых паэтў, які ў мяне, была Марына Цвятаева. Ён тады сказаў мне, што зоймечца перакладам на беларускую мову маіх вершоў пра Цвятаеву. Не ведаю толькі, ці паспей ён гэта зрабіць.

Ларыса Міхайлаўна зачытала свой верш, прысвечаны памяці Пятра Макарэвіча (радок з гэтага верша, перакладзены на беларускую мову, вынесены ў загаловак артыкула). Прачытала паэтэса перад аўдиторыяй і многім іншымі свае вершы, у тым ліку з "цвятаеўскага" і нават "лідскага" цыклаў.

Аляксандр МАЦУЛЕВІЧ.

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармаціі "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісана да друку 12.12.2016 г. у 17.00. Замова № 2851.

Аб'ём 2 друкаваныя аркүшы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 1,06 руб., 3 мес.- 3,18 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.